

Majandus- ja tööstusministri määruse „Äriarendustoetus“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Määrus kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53¹ lõike 1 ja § 55¹ lõike 2 alusel.

Määruse eesmärk on suurendada toetuse abil ettevõtja konkurentsivõimet ja lisandväärtust tervikuna tehisarulahenduste arendamise ja juurutamise kaudu, toetades samal ajal ka suurema lisandväärtusega toodete, teenuste ja tehnoloogiate kiiremat turule viimist ja eksporti ning ettevõtja protsesside arendamist, et suurendada efektiivsust, parandada majandustulemusi ning edendada ekspordivõimet. Kõigi tegevuste aluseks on ettevõtja arenguplaan, mis peab olema terviklik, läbimõeldud ja sidus ning mille realiseerimiseks toetust antakse. Arenguplaani kohustuslik komponent on tehisarulahenduste arendamine ja juurutamine.

Määruse rakendamine toob kaasa mõningase halduskoormuse kasvu Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele, seoses lisanduvate taotluste menetlemisega ning toetuse taotlejale seoses arenguplaani koostamise, taotluse esitamise ja määruse nõuete täitmisega. Samas on nõuded taotlejale avaliku raha kasutamisega seoses põhjendatud ning toetuse taotlemine ei ole kohustuslik, mis jätab ettevõtjale võimaluse lisanduvat halduskoormust vältida.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ettevõtluskeskkonna ja tööstuse osakonna ekspert Kaupo Sempelson, eelnõu väljatöötamisse on olnud kaasatud Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse TAI osakonnajuht Mart Toots (mart.toots@eis.ee) ja sama osakonna sertifitseerimis- ja regulatsiooniteenuste arendusjuht Silja Elunurm (silja.elunurm@eis.ee). Eelnõu ja seletuskirja kohta on õiguslikke ettepanekuid teinud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Ragnar Kass (ragnar.kass@mkm.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleteimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Merike Koppel (merike.koppel@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga, Euroopa Liidu õiguse rakendamisega ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi tegevustega.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kaheksast peatükist ja 24 paragrahvist.

Eelnõu paragrahvis 1 nähakse ette määruse reguleerimisala. Määrusega kehtestatakse toetuse andmise, kasutamise ning tagasinõudmise ja tagasimaksmise tingimused ja kord.

Määrust ei kohaldata ettevõtjale, kellel on jäänud täitmata Euroopa Komisjoni varasemast otsusest tulenev kohustus ebaseaduslik ja siseturuga kokkusobimatu riigiabi tagasi maksta. Selle eesmärk on tagada, et avalikke vahendeid ei eraldataks ettevõtjatele, kes ei ole varasemaid

riigiabi reeglitest tulenevaid kohustusi täitnud. Lisaks ei kohaldata määrust Euroopa Liidu vähese tähtsusega abi määruses¹ ja üldise grupierandi määruses² välistatud juhtudel. Toetust antakse kooskõlas vähese tähtsusega abi määruse ja üldise grupierandi määrusega. Määrust ei kohaldata ettevõtjale, kes kvalifitseerub raskustes olevaks ettevõtjaks üldise grupierandi määruse tähenduses. Selle eesmärk on vältida toetuse kasutamist ettevõtja finantsraskuste leevendamiseks, mitte tema arengutegevuste elluviimiseks.

Sätetatud on tegevusalad, millele toetust ei anta. Loetelu tugineb Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorile (EMTAK). Välistatud on hulgi- ja jaekaubandus, finants- ja kindlustustegevus, kinnisvarategevus, hasartmängude korraldamine ning tubakatoodete tootmine. Toetatavaid tegevusalasid piirates saab toetuse suunata eelkõige suurema lisandväärtusega ning innovatsiooni ja rahvusvahelist kasvu toetavatesse sektoritesse.

Kogu toetuse taotlemise ja kasutamisega seotud suhtlus toimub elektrooniliselt struktuuri- ja toetuse registri e-toetuse keskkonna kaudu. See hõlmab nii dokumentide esitamist kui ka teabe vahetamist taotleja või toetuse saaja ja Ettevõtjate ja Innovatsiooni Sihtasutuse (edaspidi *EIS*) vahel. Selline lahendus tagab menetluse ühtsuse, läbipaistvuse ja efektiivsuse ning võimaldab teha paremat järelevalvet toetuse kasutamise üle.

Eelnõu paragrahvis 2 käsitletakse riigiabi ning reguleerib toetuse vastavust Euroopa Liidu riigiabi reeglitele. Eesmärk on tagada, et toetus on kooskõlas Euroopa Liidu riigiabi õigusega ning et nii toetuse andja kui ka saaja mõistavad, millistele reeglitele toetus allub.

Toetust antakse üldise grupierandi määruse alusel või vähese tähtsusega abina. Üldine grupierandi määrus võimaldab teatud liiki abi anda ilma Euroopa Komisjoni eelneva loata, kui see vastab kehtestatud tingimustele ja on siseturuga kokkusobiv. Alternatiivina võib toetust anda vähese tähtsusega abina, mille puhul eeldatakse, et abi mõju konkurentsile on väike. Mõlemal juhul tuleb järgida nii vastavaid Euroopa Liidu riigiabi reegleid kui ka Eesti konkurentsiseaduses sätestatud nõudeid, mis täpsustavad riigiabi andmise riigisisest korda.

Täpsustatakse, millist liiki riigiabi määruse alusel antakse, kuna erinevad arendustegevused kvalifitseeruvad riigiabi eri kategooriatesse. Protsessi- ja organisatsiooniinnovatsiooniks antavaid toetusi käsitletakse innovatsiooniabina üldise grupierandi määruse artikli 29 tähenduses. Nõustamiseks antav abi on väikesele ja keskmise suurusega ettevõtjale antav nõustamisabi artikli 18 tähenduses. Teatud innovatsiooniks antav abi liigitub aga innovatsiooniabiks sama määruse artikli 28 mõttes. Samas on kõigi nende tegevuste puhul võimalik kasutada ka vähese tähtsusega abi, kui see on sobivam või vajalik.

Eraldi on nimetatud tegevused, mille puhul antakse toetust üksnes vähese tähtsusega abina. See tähendab, et nende tegevuste puhul ei saa rakendada üldise grupierandi määruse võimalusi, vaid toetust antakse lihtsustatud korras vähese tähtsusega abi reeglite alusel. Ühele ettevõtjale antava vähese tähtsusega abi kogusumma ei tohi mis tahes kolme aasta pikkuse ajavahemiku jooksul ületada kehtestatud piirmäära, milleks on 300 000 eurot. Piirmäära arvestamisel tuleb liita kokku kõik ettevõtjale antud vähese tähtsusega abi summad, olenemata nende andjast või eesmärgist.

¹ Euroopa Komisjoni määrus (EL) 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L, 2023/2831, 15.12.2023)

² Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT L 187, 26.06.2014, lk 1–78)

Üldise grupierandi määruse ja vähese tähtsusega abi määruse kohaselt ei tohi eri liiki abi kombineerides ületada lubatud piirmäärasid. Lisaks sätestatakse, et vähese tähtsusega abi arvestamisel käsitatakse ühe ettevõtjana ka omavahel seotud ettevõtjaid. Sellega välditakse olukorda, kus formaalselt eraldi ettevõtjad saaksid tegelikkuses sama kontserni või majandusüksuse kaudu lubatust rohkem abi.

Eelnõu paragrahvis 3 sõnastatakse toetuse andmise eesmärk ja oodatav tulemus. Toetuse andmise keskne eesmärk on soodustada ettevõtja tervikliku arenguplaani elluviimist, mille kaudu paraneb ettevõtja rahvusvaheline konkurentsivõime ning suurenevad loodav lisandväärtus ja ekspordivõime. Toetus on suunatud eelkõige ettevõtja süsteemsele arengule, mitte tema üksikutele eraldi tegevustele, toetades ettevõtja strateegilist kasvu ja rahvusvahelist laienemist.

Eesmärgi saavutamiseks keskendutakse kahele peamisele tegevussuunale. Esiteks toetatakse suurema lisandväärtusega toodete, teenuste ja tehnoloogiate kiiremat turule viimist, sealhulgas ekspordivõime suurendamist. See hõlmab ettevõtjate äriarendusteadmiste ja -oskuste tugevdamist, et parandada nende võimet tuua innovaatilisi lahendusi rahvusvahelisele turule. Teiseks toetatakse tootmise ja teenuste osutamise protsesside arendamist ja rakendamist, eesmärgiga tõsta efektiivsust ja tootlikkust ning parandada seeläbi ettevõtjate majandustulemusi.

Toetuse andmise tulemusena oodatakse mitmekülgset positiivset mõju ettevõtjate tegevusele. Eelkõige kiireneb toodete, teenuste ja tehnoloogiate turule jõudmine ning suureneb ettevõtjate ekspordimaht ja mitmekesisustuvad eksporditurud. Samuti paraneb ettevõtjate tootmis- ja teenuse osutamise protsesside efektiivsus, sealhulgas digitaalsete lahenduste ja tehisaru kasutuselevõtu kaudu. Lisaks suureneb ettevõtjate koostöö rahvusvaheliste partneritega ning kasvab intellektuaalse vara äriine kasutamine, mis aitab luua rohkem lisandväärtust.

Toetuse tulemuslikkuse tagamiseks kehtestatakse ka konkreetsed mõõdetavad tulemusnäitajad. Toetuse saaja peab hiljemalt projekti abikõlblikkuse perioodi lõppemisele järgneva teise majandusaasta lõpuks saavutama nii ettevõtja lisandväärtuse kui ka ekspordi müügitulu vähemalt 15-protsendilise kasvu võrreldes projekti algusaastaga. Nende nõuetega luuakse selge seos toetuse kasutamise ja ettevõtja majandustulemuste paranemise vahel ning võimaldatakse hinnata toetuse eesmärgipärasust ja tulemuslikkust.

Eelnõu paragrahvis 4 täpsustatakse määruses kasutatavaid olulisi termineid. Terminoloogiline selgus on vajalik normi üheseks mõistmiseks ja rakendamiseks.

Defineeritakse termin „arendustöötaja“. Selle all mõistetakse nii ettevõtja töötajat kui ka lepingulist füüsilist isikut, kes tegeleb ettevõtja arendustegevustega. Arendustöötaja roll ei piirdu üksnes tehnilise arendusega, vaid hõlmab laiemalt toodete, teenuste ja protsesside arendamist, kvaliteedijuhtimissüsteemide kujundamist, tehisarulahenduste väljatöötamist ning müügi- ja turundustegevuste arendamisega seotud strateegiate ja tegevuskavade loomist. Arendustöötaja tegevuse tulemusel peab ettevõtte toimimine realselt muutuma, olgu selleks uute lahenduste kasutuselevõtt, protsesside parendamine või uutele turgudele sisenemine.

Samuti defineeritakse ettevõtjad vastavalt nende suurusele. Ettevõtja suuruste määratlused tulenevad üldise grupierandi määruse lisa I artiklist 2.

Eelnõu paragrahvis 5 määratakse kindlaks toetuse rakendamise eest vastutav asutus. Pädevus taotlusi vastu võtta ja menetleda, nende kohta otsuseid teha ja neid muuta, toetust maksta ning toetuse kasutamist kontrollida antakse EIS-ile. Toetuse taotlejal või saajal on õigus vaidlustada EIS-i toiming või otsus, esitades vaide EIS-ile. EIS lahendab esitatud vaide haldusmenetluse seaduses sätestatud korras

Eelnõu paragrahvis 6 sätestatakse tegevused, mille elluviimist toetatakse. Toetatav on ainult selline tegevus, mis aitab saavutada määruse eesmärgi. Eesmärk on toetada selliseid arendustegevusi, mis aitavad kaasa ettevõtjate strateegilisele arengule, innovatsioonile ning rahvusvahelise konkurentsivõime kasvule. Iga toetatav tegevus peab olema sisuliselt seotud ettevõtja arenguga ning aitama kaasa selle kasvule, efektiivsuse tõstmisele või uutele turgudele sisenemisele.

Paragrahvis määratakse kindlaks tegevused, mida toetatakse, ja täpsustatakse iga tegevuse all toetatavad alamtegevused. Toetatakse organisatsiooni ja protsesside arendamist, kvaliteedi ja vastavuse juhtimist, eksporditegevuse arendamist uutel sihtturgudel, intellektuaalomandi kasutamise juhtimist, digitaliseerimist ja tehisaru rakendamist ning toodete või teenuste katsetamist ja testimist. Selline ulatuslik lähenemine võimaldab ettevõtjal käsitleda arengut süsteemselt ning siduda erinevad tegevused ühtseks strateegiliseks tervikuks.

Organisatsiooni- ja protsessiarenduse puhul keskendutakse ettevõtja sisemise toimimise parandamisele. Toetatakse nii töökorralduse ja ressursiplaneerimise arendamist, sh tarkvaralahenduste kasutuselevõttu, kui ka välise nõustamise kasutamist. Samuti on võimalik toetada uute arendustöötajate kaasamist, mis aitab tugevdada ettevõtja sisemist suutlikkust.

Kvaliteedijuhtimise ja vastavusjuhtimise arendamise puhul keskendutakse toodete ja teenuste vastavusele standarditele ning regulatiivsetele nõuetele, mis on sageli eelduseks rahvusvahelistele turgudele sisenemisel. Toetatakse näiteks kvaliteedisüsteemide loomist ja juurutamist, auditite tegemist, sertifitseerimist ning regulatiivsete nõuete täitmiseks vajalike protsesside arendamist.

Eksporditegevuste arendamise puhul keskendutakse uutele sihtturgudele sisenemisele ja müügivõime tugevdamisele. Toetatakse strateegiate koostamist, turundus- ja müüginõustamist, kontaktide loomist ning turundusmaterjalide ja messidel osalemisega seotud tegevusi. Eesmärk on aidata ettevõtjatel kasvatada rahvusvahelist müüki suurema lisandväärtusega toodete või teenuste kaudu.

Intellektuaalomandi kasutamise juhtimine on suunatud ettevõtja teadmiste ja uuenduste kaitsmisele ning ärilisele kasutamisele. Toetatakse nii strateegiate koostamist kui ka õiguste kaitsmist ja laiendamist sihtturgudele, samuti litsentseerimismudelite arendamist.

Digitaliseerimise, automatiseerimise ja tehisaruga seotud tegevuste puhul on eesmärk suurendada ettevõtja efektiivsust ja arendada tema konkurentsivõimet. Toetatakse andmevalitsemise ja andmepõhise juhtimise arendamist, infosüsteemide loomist ja integreerimist ning tehisarul ja automatiseerimisel põhinevate lahenduste kasutuselevõttu. See soodustab ettevõtjate tehnoloogilise taseme tõstmist. Katsetamise ja järeleproovimisega seoses rõhutatakse, et tegemist peab olema reaalses kasutuskeskkonnas katsetamisega enne ulatuslikumat turule sisenemist. Toetatakse katseprojektide elluviimist, klientide kaasamist ning tagasiside põhjal tehtavaid kohandusi. Samas on selgelt välistatud tavapärane müügitgevus – eesmärk on katsetada ja kinnitada toote või teenuse toimivust ja turusobivust. Digitaliseerimist

toetatakse ka muudes ettevõtluse toetusmeetmetes, kuid antud määruse kontekstis on oluline digitaliseerimise laiem sidumine ettevõtja arenguplaaniga, tagamaks mõjusam tulemus ja ulatuslikum muudatus.

Organisatsiooni- ja protsessiarendust ning intellektuaalomandi kasutamise juhtimist toetatakse üksnes juhul, kui need on otseselt seotud arenguplaani elluviimisega. See välistab olukorra, kus neid tegevusi viiakse ellu eraldi eesmärkidel ilma laiemat arendust toetamata.

Eelnõu paragrahvi 7 reguleeritakse kulude abikõlblikkust. Abikõlblik on üksnes kulu, mis vastab asjakohasele üldise grupierandi määruse artiklile, mille alusel abi antakse, ning on otseselt seotud toetuse eesmärgi ja oodatavate tulemuste saavutamisega. Kulu peab olema põhjendatud ja vajalik ning seotud taotleja arenguplaanis kirjeldatud omavahel seotud tegevuste elluviimisega. See rõhutab tervikliku käsitlemise nõuet, mille kohaselt ei toetata mitte üksikuid eraldi tegevusi, vaid ettevõtja strateegilist arengut toetavaid omavahel seotud tegevusi. Kulu peab olema tekkinud projekti abikõlblikkuse perioodil, olema dokumentaalselt tõendatav ning toetuse saaja tasutud. Oluline on, et toetatavad kulud vastavad toetuse andmise aluseks olevale üldisele grupierandi määrusele.

Paragrahvis määratakse kindlaks kululiigid, mida ei loeta abikõlblikuks. Selle eesmärk on tagada toetuse sihipärane kasutamine ning välistada kulud, mis ei panusta otseselt projekti eesmärkide saavutamisse ega toeta innovatsioonilise lisandväärtuse loomist. Esiteks välistatakse seotud isikute vahel tehtud tehingutest tulenevad kulud, et ennetada huvide konflikti ja tagada tehingute turupõhisus ning läbipaistvus. Samuti ei ole abikõlblikud standardtarkvara või tavapäraste IT-lahenduste soetamise, juurutamise või liidestamise kulud juhul, kui nendega ei kaasne innovatsioonikomponenti, kuna toetus on suunatud uute või oluliselt parendatud lahenduste loomisele, mitte olemasolevate lahenduste rakendamisele.

Abikõlbmatute kulude hulka kuuluvad ka olemasolevate süsteemide ja tarkvara hooldus-, majutus- ja opereerimiskulud, sealhulgas versiooniuuendused ja litsentside pikendamised, kuna need on olemuselt ettevõtte tavapärased tegevuskulud. Samal põhjusel välistatakse veebilehtede ja mobiilirakenduste loomine ning tavapärased nõustamisteenused, nagu maksu-, õigus-, raamatupidamis-, auditi- ja turundusnõustamine, samuti ettevõtte tavapärase tegevusega seotud koolituskulud. Toetusega ei rahastata tootmis- või teenuse osutamiseks vajalike masinate, seadmete ja taristu soetamist, kuna tegemist on põhivarainvesteeringutega, mis teenivad ettevõtte üldist majandustegevust.

Välistatud on tavapärane operatiivne tööjõukulu, mis ei ole otseselt seotud uute protsesside, organisatsiooniliste lahenduste või ärimudelite arendamise ja testimisega. Ka on piiratud uute töötajate või juhtide tööjõukulude kõrvalkulude hüvitamist, et keskenduda üksnes otsesele arendustegevusega seotud panusele. Samuti ei ole abikõlblikud kulud, mis kvalifitseeruvad teadus- ja arendustegevuseks Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 artikli 25 tähenduses, kuna sellised kulud kuuluvad eraldi riigiabi raamistikku.

Välistatakse ettevõtte igapäevased tegevus- ja püsikulud, otsese müüгитеgevuse ning reklaamiga seotud kulud, sealhulgas meenete ja kingituste kulud, kuna toetus ei ole mõeldud äritegevuse üldiseks finantseerimiseks ega turunduseks. Abikõlblikud ei ole ka enne taotluse esitamist tehtud kulud, et tagada toetuse ergutav mõju, ega käibemaks. Lisaks viidatakse Euroopa Liidu fondide rakendamise üldtingimustes sätestatud abikõlbmatutele kuludele, et tagada kooskõla laiemate reeglitega. Lõpuks sätestatakse üldine põhimõte, mille kohaselt ei ole

abikõlblikud ka muud kulud, mis ei ole otseselt seotud projekti elluviimisega või ei ole vajalikud selle eesmärkide saavutamiseks.

Kokkuvõttes piiritleb lõige selgelt toetuse kasutusala, vältides selle suunamist ettevõtte tavapärase tegevuse katmiseks ning tagades, et toetus toetab üksnes eesmärgipärasest arendustegevust ja lisandväärtuse loomist.

Eelnõu paragrahv 8 sätestatakse projekti abikõlblikkuse periood. See on ajavahemik, mis fikseeritakse taotluse rahuldamise otsuses ning mille jooksul viiakse ellu kõik projekti tegevused. See algab üldjuhul taotluse esitamise kuupäevast, kuid põhjendatud juhtudel võib see alata ka taotluses märgitud hilisemal kuupäeval, kui see on sätestatud taotluse rahuldamise otsuses. Perioodi lõppkuupäev määratakse samuti otsuses, abikõlblikkuse perioodi maksimaalne kestus on 24 kuud.

Kui toetust taotletakse üldise grupierandi määruse alusel, ei tohi taotleja alustada projekti tegevusi ega võtta nendega seotud kohustusi enne taotluse esitamist. Nõude eesmärk on tagada toetuse ergutav mõju, välistades olukorra, kus projekt oleks ellu viidud ka ilma toetust saamata.

Toetuse saajal on võimalus taotleda projekti abikõlblikkuse perioodi pikendamist mõjuval põhjusel ühe korra kuni 12 kuu võrra, tingimusel et projekti eesmärgid on endiselt kooskõlas toetuse andmise eesmärgiga. Pikendamise lubamine tagab vajaliku paindlikkuse ettenägematute asjaolude korral, säilitades samas nõude saavutada meetme eesmärgid. Pikendamise korral võib projekti kogukestus ületada lõikes 3 sätestatud maksimaalset kestust. Toetuse saaja peab viivitamata taotlema projekti lõpetamist, kui ilmnevad asjaolud, mis takistavad projekti jätkamist. Projekt loetakse lõppenuks pärast seda, kui EIS on kinnitanud lõpparuande ning teinud toetuse saajale viimase väljamakse.

Eelnõu paragrahv 9 sätestatakse toetuse rahalised piirmäärad ning toetuse ja omafinantseeringu osakaalud. Toetuse minimaalne summa on 100 000 eurot ja maksimaalne summa 500 000 eurot projekti kohta. Miinimummäärade kehtestamise eesmärk on suunata toetus piisava mahu ja mõjuga projektidele, mis panustavad ettevõtja arengusse tervikuna. Maksimummäär tagab toetusevahendite suurema kättesaadavuse.

Toetuse maksimaalne osakaal projekti abikõlblikest kuludest sõltub ettevõtja suuruselt. Väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate puhul on toetuse maksimaalne osakaal 50% ja suurettevõtjate puhul 15%. Selline diferentseerimine lähtub riigiabi põhimõtetest, mille kohaselt on väiksematel ettevõtjatel piiratum juurdepääs kapitalile ning seetõttu suurem toetusevajadus. Toetuse määr vähene tähtsusega abi puhul on kuni 50 protsenti.

Omafinantseering peab katma selle osa abikõlblikest kuludest, mida toetus ei kata. Sellega tagatakse toetuse saaja finantsiline panus projekti elluviimisele ning suureneb motivatsioon projekti ellu viia ja selle eest vastutada. Omafinantseeringuks ei loeta muudest avalikest või välistest allikatest saadud tagastamatut toetust. Nõude eesmärk on vältida toetuste kumuleerumist viisil, mis ei oleks kooskõlas riigiabi reeglitega, ning tagada, et toetuse saaja panustab projekti elluviimisele reaalse omafinantseeringuga.

Eelnõu paragrahv 10 sätestatakse nõuded toetuse taotlejale. Toetust saab taotleda Eesti äriregistrisse kantud äriühing, mis vastab vähemalt kolmele loetletud kaheksast tingimusest. Tingimused on kujundatud nii, et need kajastavad ettevõtja erinevaid tugevaid külgi – majanduslikku suutlikkust, ekspordikogemust, innovatsioonisuutlikkust, meeskonna kvaliteeti

ning turupotentsiaali. Näiteks müügitulu ja ekspordikäibe nõuded viitavad ettevõtja senisele turul tegutsemise võimele, samas kui teadus- ja arendustegevusse tehtud investeeringud või erasektori investeeringute kaasamine näitavad ettevõtja arenguambitsiooni ja usaldusväärsust investorite silmis. Oluline on ka ettevõtja tootlikkuse ja pädevuse näitajate arvestamine, nagu lisandväärtus töötaja kohta ning töötajate kvalifikatsioon. Samuti hinnatakse ettevõtja tehnoloogilist küpsust – nõue olemasoleva prototüübi või testitud lahenduse kohta viitab sellele, et toetus ei ole mõeldud varajases idee faasis projektidele, vaid juba kontrollitud lahenduste edasiarendamisele ja turule viimisele. Töötajate arvu ja palgataseme kriteeriumid aitavad omakorda hinnata ettevõtja toimimise stabiilsust ja suutlikkust kaasata kvalifitseeritud tööjõudu.

Taotlejal ei tohi olla suuri maksuvõlgu. Väike, kuni 100-eurone võlg on lubatud või kui on suurem võlg, peab see olema ajatatud. Nõude eesmärk on välistada makseraskustes või ebausaldusväärse finantskäitumisega ettevõtjad. Samuti peab taotleja olema enne toetuse saamist täitnud oma aruandlus- ja deklareerimiskohustused. See tähendab, et maksudeklaratsioonid ning majandusaasta aruanded peavad olema esitatud õigel ajal. Nõue tagab, et toetuse andjal on taotleja finantsseisundi hindamiseks piisav ja ajakohane teave.

Kui taotleja on varem saanud toetusi, mille ta on pidanud tagasi maksma, peavad need kohustused olema korrektselt täidetud. Sellega välistatakse toetuse andmine ettevõtjale, kes ei ole oma varasemaid kohustusi nõuetekohaselt täitnud. Samuti ei tohi taotleja ega temaga seotud isik olla likvideerimisel, sundlõpetamisel ega pankrotimenetluses. Samuti ei tohi olla tehtud pankrotiotsust tema kohta. Selle nõude eesmärk on tagada, et toetust saavad jätkusuutlikud ja tegutsevad ettevõtjad. Loomulikult ei tohi taotlejal ega tema seaduslikul esindajal olla kehtivat kriminaalkaristust. See aitab tagada toetuse andmise usaldusväärsetele ja õiguskauale ettevõtjatele.

Eelnõu paragrahviga 11 reguleeritakse taotluse sisu. Määratakse kindlaks minimaalne teave, mida taotlus peab sisaldama, eelkõige projekti kirjeldus ning esitatavad andmed, sealhulgas taotleja identifitseerimise andmed ja projekti ajakava. Sätte eesmärk on tagada, et esitatud taotlused on võrreldavad, kvaliteetsed ja võimaldavad hinnata kavandatava projekti mõju ning teostatavust.

Taotlus peab keskenduma ettevõtja arengule. Taotluses kirjeldatud tegevused peavad olema suunatud äritegevuse ja protsesside arendamisele ning rahvusvahelise kasvu kavandamisele ja elluviimisele.

Taotluse põhiline osa on arenguplaan. See nõue rõhutab, et projekt ei tohi koosneda eraldi tegevustest, vaid peab olema loogiline tervik, mille kõik tegevused toetavad ühtset strateegilist eesmärki. Selline terviklikkus võimaldab hinnata projekti mõju, teostatavust, ärilist kasu ning kulude põhjendatust. Samuti peab taotluses olema selgelt esitatud seos kavandatud tegevuste ja oodatavate tulemuste vahel. See tähendab, et taotleja peab suutma põhjendada, kuidas konkreetsed tegevused viivad soovitud tulemusteni ning milliste mõõdetavate näitajate kaudu on võimalik seda hinnata.

Taotluses tuleb esitada taotleja põhiaandmed, sealhulgas nimi ja registrikood, mis võimaldavad ettevõtja üheselt tuvastada. Projekti kohta tuleb esitada selle nimetus, eesmärgid, oodatavad tulemused ja mõõdetavad väljundid, mille alusel projekti hinnatakse. Oluline taotluse osa on EIS-i eelnevalt heakskiidetud arenguplaan. Taotlus peab tuginema sellele arenguplaanile ning

selgitama, millised konkreetsed tegevused on valitud ja miks. See tagab, et taotlus on kooskõlas eelnevalt hinnatud strateegilise raamistikuga.

Taotleja peab kirjeldama valitud sihtturge, esitama nende valiku põhjenduse, kirjeldama väärtuspakkumist, konkurentsiolukorda ja klientidel järeleproovimise tulemust. See aitab hinnata projekti realistlikkust ja turupotentsiaali. Taotluses peab sisalduma ka kvantifitseeritud ärimõju prognoos, mis hõlmab muu hulgas käibe muutust, ekspordi osakaalu kasvu, lisandväärtuse muutust ning vajadusel ärimudeli muutust. Nende andmete abil saab hinnata toetuse mõju ettevõtja arengule mõõdetaval viisil. Kirjeldada tuleb projekti meeskonda, sealhulgas selle liikmete ülesandeid ja pädevust ning töö jaotumist ettevõttesiseses ja sisseostetud pädevuse vahel. See võimaldab hinnata projekti elluviimise suutlikkust. Lisaks tuleb esitada projekti ajakava koos selle elluviimise peamiste etappidega, samuti detailne eelarve tegevuste kaupa, taotletava toetuse suurus ning omafinantseeringu olemasolu tõend. Need andmed on vajalikud projekti teostatavuse ja finantsilise usutavuse hindamiseks. Taotleja peab esitama ka teabe varasemate ja paralleelsete toetuste kohta, et hinnata võimalikku topeltrahastamist või kumuleerimisreeglitele vastavust. Samuti esitatakse ettevõtja finantsseisule hinnangu andmiseks viimase kvartali bilanss ja kasumiaruanne.

EIS avaldab taotlusvormid ja juhendmaterjalid oma veebilehel. See tagab taotlejatele ühtsed vormid ja juhised ning aitab parandada taotluste kvaliteeti ja võrreldavust.

Eelnõu paragrahvis 12 sätestatakse toetuse taotlemise viisi ja taotlemise korralduslikud põhimõtted. Toetust on võimalik taotleda kahel viisil: kas jooksvalt, mis tähendab, et taotlusi võetakse vastu pidevalt kuni eelarve ammendumiseni, või voorupõhiselt, mille puhul saab taotlusi esitada kindlaksmääratud ajavahemikus. Selline paindlik lähenemisviis võimaldab kohandada taotlemise korraldust vastavalt meetme eesmärkidele ja olukorrale. Üks ja sama ettevõtja saab toetust taotleda mitu korda, kuid üksnes juhul, kui tegemist on uute arendusetappide või uutel sihtturgudel tegevuse arendamisega. See välistab sama projekti või samasisuliste tegevuste korduva rahastamise, suunates toetuse edasisele arengule, mitte juba tehtud tegevuste kordamisele. Samas on kehtestatud ka ülempiir: ühe ettevõtja selle määrase alusel saadav kogutoetus ei või ületada 500 000 eurot, mis aitab tagada toetuste ulatuslikuma jaotumise.

EIS-il on õigus korraldada temaatilisi taotlusvoore, mille fookus on kitsamalt konkreetsel arenguplaani tegevustel. Sellisel juhul arvestatakse vooru eesmärke ja prioriteete, võimaldades toetada näiteks teatud sektoreid või arengusuundi.

Enne taotluste vastuvõtmise alustamist lepatakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga kokku olulised tingimused, nagu taotlemise viis (jooksev või voorupõhine), toetuste eelarve, toetuse minimaalsed ja maksimaalsed summad ning fookus. Voorupõhise taotlemise korral määratakse ka vooru avamise ja sulgemise kuupäevad.

Läbipaistvuse tagamiseks peab EIS teavitama taotlejaid oma veebilehel olulistest tingimustest ette. Voorupõhise taotlemise puhul tuleb info avaldada vähemalt 20 kalendripäeva enne taotluste vastuvõtmise algust, et ettevõtjatel oleks piisavalt aega end ette valmistada. Jooksva taotlemise korral avaldatakse teave eelarve ja toetuse suuruste ning allesjäänud vahendite kohta jooksvalt, samuti teavitatakse taotluste vastuvõtmise lõpetamisest.

Eelnõu paragrahvis 13 sätestatakse, et enne taotluse esitamist peab ettevõtja läbima eelnõustamise ning koostama arenguplaani. See nõue tähendab, et toetuse taotlemine ei alga

taotluse esitamisega, vaid sellele eelneb sisuline ettevalmistusetapp, mille käigus hinnatakse arenguplaani sobivust ja kvaliteeti.

Eelnõustamise käigus esitab taotleja EIS-ile oma arenguplaani ning vajadusel muud nõutavad dokumendid. Nõustamise eesmärk on parandada taotluste kvaliteeti ja vähendada puudustega taotluste hulka. EIS selgitab selles etapis toetuse andmise põhimõtteid, juhib tähelepanu projektis esinevatele võimalikele tehnilistele ja sisulistele puudustele ning teeb ettepanekuid nende kõrvaldamiseks. Selle tulemusena kujundatakse koos taotlejaga tugevam ja läbimõeldum arenguplaan.

Arenguplaani heakskiitmiseks peab see vastama mitmele sisulisele tingimusele. Plaanis kirjeldatud tegevused peavad moodustama loogilise terviku, mis on selgelt suunatud ettevõtja strateegilise eesmärgi saavutamisele. Samuti peab arenguplaan hõlmama vähemalt kahte määruuses nimetatud tegevusvaldkonda, mis tagab, et tegemist ei ole kitsalt ühe tegevuse rahastamisega, vaid mitmekülgse arengu toetamisega. Lisaks peab plaanist selguma tegevuste elluviimise aeg, nende järjestus ja omavaheline sõltuvus, et hinnata projekti teostatavust. Arenguplaani tegevused peavad olema põhjendatud ning panustama ettevõtja tootlikkuse, efektiivsuse, lisandväärtuse või äriprotsesside arendamisse.

Kavandatud tegevused peavad olema ettevõtja võimeid arvestades elluviidavad. See tähendab, et hinnatakse nii ettevõtja ressursse kui ka pädevust. Samuti peab arenguplaanis esitatud rahastamisloogika olema usutav ja kooskõlas kavandatud tegevustega. Arenguplaani heakskiitmine ei tähenda automaatselt, et toetust kindlasti saadakse. Heakskiit kinnitab üksnes seda, et kavandatud projekt on strateegiliselt sobiv ja vastab meetme eesmärkidele. Toetuse saamiseks tuleb esitada taotlus, mida hinnatakse eraldi. Arenguplaan on osa taotlusest ja tuleb esitada enne taotluse esitamist. See aitab tagada, et toetust taotletakse läbimõeldud ja strateegiliselt põhjendatud projektidele.

Samuti selgitatakse, mida arenguplaan peab sisaldama. Arenguplaan on ettevõtja koostatud strateegiline dokument, mille eesmärk on hinnata kavandatava äriarenduse terviklikkust, loogikat ja vastavust toetuse eesmärkidele. Arenguplaan peab moodustama sisuliselt seotud terviku, milles kavandatud tegevused on kõik omavahel loogiliselt seotud ning suunatud selgelt kindlaks määratud strateegilise eesmärgi saavutamisele. Eraldi rõhutatakse, et arenguplaan peab kohustusliku osana hõlmama tehisaru arendamise või juurutamise komponenti ning lisaks vähemalt kahte muud määruuses loetletud tegevust. Neist kahest üks võib olla ka laiem digitaliseerimine ja automatiseerimine, mille üks komponent on tehisaru arendamine ja juurutamine. See nõue suunab ettevõtjaid käsitlema arengut komplekssemalt ning soodustab uuenduslike lahenduste, eriti tehisaru kasutuselevõttu.

Arenguplaani sisule esitatakse ka konkreetsed miinimumnõuded. Selles tuleb kindlaks määrata ettevõtja mõõdetav strateegiline eesmärk, kirjeldada kavandatavaid tegevusi ning esitada nende põhjendus ja oodatavad tulemused, samuti teha investeringu tasuvusanalüüs. Samuti peab plaanist selguma tegevuste omavaheline seos, sealhulgas nende elluviimise aeg, etapid ja vastastikune sõltuvus, mis võimaldab hinnata projekti teostatavust ja loogikat. Lisaks tuleb määrata tegevuste elluviimise eest vastutajad ning esitada kavandatav eelarve koos rahastamisallikatega. Nende nõuete eesmärk on tagada, et arenguplaan oleks realistlik, läbimõeldud ja hinnatav nii sisulisest kui ka finantsilisest aspektist.

Eelnõu paragrahvis 14 reguleeritakse taotluste menetlemise tähtaegu ning taotluse läbi vaatamata või rahuldamata jätmist. Taotluste menetlemise tähtaeg sõltub sellest, kas tegemist

on jooksva või voorupõhise taotlemisega. Jooksva taotlemise korral tehakse otsus üldjuhul 30 tööpäeva jooksul alates taotluse registreerimise hetkest. Voorupõhise taotlemise puhul on menetlusaeg pikem – kuni 60 tööpäeva –, kuna kõiki ühes voorus esitatud taotlusi hinnatakse tervikuna pärast taotluste esitamise tähtaja möödumist. Selline eristamine arvestab kahe erineva taotlemisviisi olemusega: jooksva taotlemise korral hinnatakse taotlusi ükshaaval, voorupõhise taotlemise korral aga võrreldakse kõiki taotlusi omavahel. Erandkorras on võimalik menetlemise tähtaega pikendada kuni kümne tööpäeva võrra, kui selleks on põhjendatud vajadus. Sellest tuleb taotlejat teavitada.

Jooksva taotlemise korral menetletakse taotlusi nende registreerimise järjekorras jooksvalt kuni registreeritud, kuid veel otsustamata taotluste kogusumma jõuab tasemeni, mis on vähemalt võrdne olemasoleva eelarve jäägiga. See tähendab, et eelarve ammendumise lähenedes muutub määravaks taotluse esitamise aeg, mis aitab tagada prognoositavust.

Menetluse käigus kontrollitakse esmalt taotluse vastavust nõuetele. Kui selles etapis tuvastatakse puudusi, antakse taotlejale võimalus need kõrvaldada. Taotlejat teavitatakse puudustest viivitamata ning puuduste kõrvaldamiseks antakse kuni kümme tööpäeva. Selle aja võrra pikeneb ka menetluse tähtaeg. Selline kord annab taotlejale võimaluse oma taotlust parandada ja vältida formaalsetel põhjustel rahastamisest ilmajäämist.

Samas on sätestatud ka selged alused, mille korral taotlus jäetakse rahuldamata ilma seda sisuliselt hindamata. See juhtub näiteks siis, kui taotleja ei kõrvalda etteantud tähtjaks tuvastatud puudusi. Samuti jäetakse taotlus läbi vaatamata, kui taotleja või taotlus ei vasta määruses sätestatud nõuetele ning puudusi ei ole võimalik kõrvaldada. Lisaks käsitatakse tõsise rikkumisena taotluses ebaõigete või puudulike andmete esitamist või otsustusprotsessi õigusvastast mõjutamist – sellisel juhul välistatakse samuti taotluse edasine hindamine.

Eelnõu paragrahvis 15 sätestatakse taotluste hindamise kriteeriumid, reguleerides hindamise põhimõtteid ja kriteeriume ning hindamisprotsessi korraldust. Sätte eesmärk on tagada, et toetuse saajad valitakse läbipaistval, võrreldaval ja sisuliselt põhjendatud viisil.

Hindamise korraldamiseks võib EIS moodustada hindamiskomisjoni, kelle koosseis kooskõlastatakse eelnevalt Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga. Komisjoni liikmete nimede avalikustamine enne hindamise algust tagab protsessi avatuse ja usaldusväärsuse. Vajaduse korral kaasatakse hindamisse ka eksperte, mis võimaldab rakendada hindamisel spetsiifilist valdkondlikku pädevust.

Taotlusi hinnatakse mitme kriteeriumi alusel, millel on kindlaks määratud kaal. Kõige olulisema kaaluga (kumbki 25%) on strateegiline mõju ning turupotentsiaal. See tähendab, et eriti kõrgelt hinnatakse seda, kui projekt aitab kaasa ettevõtja reaalsele kasvule ja kui sellel on usutav potentsiaal rahvusvahelisel turul. Lisaks hinnatakse projekti terviklikkust ja põhjendatust ning ettevõtte suutlikkust projekti ellu viia, mille osakaal on mõlemal 20%. Kuluefektiivsuse kriteeriumi osakaal on 10%. Ressursikasutus peab olema põhjendatud ja seotud oodatava mõjuga. Samuti on võimalik lisada kriteerium, mis tuleneb riigi prioriteetidest.

Hindamine toimub punktiskaalal 0–4, kusjuures iga kriteeriumi alusel antavat punkti kaalutakse vastavalt selle olulisusele. Lõpptulemusena kujuneb koondhinne kaalutud keskmisena. Selline meetoodika võimaldab hinnata taotlusi nii üksikkriteeriumide alusel kui ka tervikuna. Hindamise täpsemat meetoodikat kirjeldatakse hindamisjuhendis, mille EIS kooskõlastab ministeeriumiga

ja avaldab enne taotluste vastuvõtmise algust. See annab taotlejatele selge ülevaate hindamispõhimõtetest ning võimaldab paremini valmistuda kvaliteetse taotluse esitamiseks.

Eelnõu paragrahvis 16 sätestatakse tingimused, mille alusel taotlus rahuldatakse või jäetakse rahuldamata. Taotlus rahuldatakse üksnes juhul, kui kõik nõuded on täidetud. Lisaks formaalsetele nõuetele, nagu taotleja ja taotluse nõuetele vastavus, kehtestatakse ka hindamistulemuste kvalitatiivsed lätendid. Suurima kaaluga kriteeriumide (strateegiline mõju ja turupotentsiaal) alusel peab taotluses kirjeldatud projekt saama vähemalt 3,0 punkti, mis tähendab, et projekt peab olema nende aspektide seisukohast vähemalt väga hea tasemega. Ülejäänud kriteeriumide puhul on miinimumnõue 2,0 punkti ning kogu projekti koondhinne peab olema vähemalt 2,5. Selline lätendite süsteem tagab, et rahastatakse vaid piisava kvaliteediga projekte.

Voorupõhise taotlemise korral reastatakse taotlused paremusjärjestusse ning rahastatakse neid kuni eelarve ammendumiseni. See loob konkurentsi taotlejate vahel ja sunnib ettevõtjaid esitama kvaliteetsemaid projekte.

Rahuldamise otsus sisaldab toetuse suurust, projekti kestust ja elluviimise tingimusi, aruandluse korda ning toetuse saaja õigusi ja kohustusi. Samuti märgitakse, millise riigiabi liigiga on tegemist. See annab toetuse saajale selge raamistiku projekti elluviimiseks ja hilisemaks aruandluseks.

Taotlus jäetakse rahuldamata, kui see ei vasta nõuetele, ei saa vajalikke hindepunkte või kui eelarve on ammendunud. Samuti välistatakse taotlused, mille puhul on tuvastatud otsustusprotsessi mõjutav ebaaus tegevus.

Eelnõu paragrahvis 17 antakse võimalus teha paindlikumaid otsuseid juhul, kui taotlus ei ole täiel määral rahuldamiseks sobiv, kuid sisaldab siiski toetatavaid ja põhjendatud elemente. Taotluse osaline rahuldamine on lubatud kahel juhul: kui osa kavandatud tegevustest või kuludest ei ole piisavalt põhjendatud või kui taotletav summa ületab olemasoleva eelarve. Sellisel juhul võib toetuse andja vähendada toetuse mahtu või jätta toetamata vähemolulised tegevused.

Osaline rahuldamine toimub ainult taotleja nõusolekul. Kui taotleja ei nõustu pakutud muudatustega, jäetakse taotlus rahuldamata. See tagab, et projekti muudetud kujul elluviimine on taotleja jaoks aktsepteeritav ja realistlik. Samuti peab ka osaliselt rahuldatud taotluse puhul olema võimalik saavutada kavandatud eesmärk.

Lisaks võib taotluse rahuldada kõrvaltingimusega, mis tähendab, et enne lõplikku toetusotsust peab taotleja täitma teatud lisanõuded, näiteks esitama lisadokumente või tegema erinevaid toiminguid. Selline lahendus võimaldab anda taotlejale võimaluse puuduste kõrvaldamiseks ilma taotlust kohe tagasi lükkamata. Kõrvaltingimusega rahuldamise otsus ei anna veel õigust toetust saada. Õigus tekib alles siis, kui kõik tingimused on nõuetekohaselt täidetud ja see on tuvastatud. Ka siin kehtib põhimõte, et kui taotleja tingimustega ei nõustu, tehakse rahuldamata jätmise otsus.

Eelnõu paragrahvis 18 reguleeritakse tehtud taotluse rahuldamise otsuse muutmist. Sätte eesmärk on võimaldada projekti elluviimise käigus teatud paindlikkust, säilitades samas kontrolli projekti eesmärkide, tulemuste ja abikõlblikkuse üle.

Rahuldamise otsust saab muuta kas EIS-i algatusel või toetuse saaja taotluse alusel. Toetuse saaja peab sellisel juhul esitama vastava digitaalselt allkirjastatud kirjaliku taotluse oma esindaja kaudu. See tagab, et muudatused on formaalselt korrektsed ja jälgitavad.

Teatud juhtudel võib toetuse saaja teha eelarves muudatusi ilma ametliku otsuse muutmist taotlemata. Selline lihtsustatud kord on lubatud siis, kui tegemist on eelarveridade vahelise ümbertõstmisega, mis ei muuda eri liiki riigiabi summasid ega nende osakaalusid. Selliste muudatuste eelduseks on siiski EIS-i eelnev kooskõlastus, mille tegemiseks on ette nähtud kümme tööpäeva.

Enne muudatuse heakskiitmist kontrollib EIS muudatuste põhjendatust ja vajalikkust. Vajaduse korral hinnatakse, kuidas muudatus mõjutab projekti kvaliteeti ja vastavust kehtestatud hindamiskriteeriumidele. Selleks võib kaasata eksperte või hindamiskomisjoni, mis aitab tagada, et muudatused ei kahjusta projekti eesmärkide saavutamist.

EIS teeb otsuse taotluse rahuldamise otsuse muutmise kohta üldjuhul 20 tööpäeva jooksul. Samas on EIS-il õigus keelduda muudatuse heakskiitmisest või kooskõlastamisest. Seda eelkõige juhul, kui kavandatav muudatus ei aita kaasa projekti eesmärkide ja tulemuste saavutamisele või kui muudatus seab ohtu projekti lõpetamise abikõlblikkuse perioodil. See säte kaitseb meetme eesmarke ja aitab vältida projekti sisulist hälbimist.

Eelnõu paragrahvis 19 sätestatakse tehtud rahuldamise otsuse osalise või täieliku kehtetuks tunnistamise tingimused.

Rahuldamise otsuse võib kehtetuks tunnistada mitmel juhul. Seda võib teha juhul, kui ilmneb asjaolu, mille olemasolul ei oleks taotlust algselt rahuldatud. See võib puudutada näiteks varjatud infot või asjaolusid, mis olid hindamise ajal teadmata. Oluliseks rikkumiseks peetakse ka vale või mittetäieliku teabe esitamist nii taotluse menetlemisel kui ka projekti elluviimise käigus. See on alus otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Samuti võib otsuse kehtetuks tunnistada, kui toetuse saaja ei täida talle seatud kõrvaltingimusi või kui projekti ei ole võimalik jätkata pärast seda, kui muutmistaotlus on tagasi lükatud. Lisaks saab otsuse kehtetuks tunnistada ka juhul, kui toetuse saaja ise otsustab toetusest loobuda. Kehtetuks tunnistamine on võimalik ka juhul, kui toetuse saaja ei vii ellu planeeritud tegevusi ega saavuta oodatud tulemusi. Toetuse saamine on seotud konkreetsete kohustuste ja tulemustega ning toetuse kasutamine peab viima sisulise arenguni.

Kui rahuldamise otsus tunnistatakse osaliselt või täielikult kehtetuks, tuleb saadud toetus vastavalt tagasinõudmise otsusele tagasi maksta. See põhimõte tagab, et avalikke rahalisi vahendeid kasutatakse sihipäraselt ning rikkumiste korral on võimalik need tagasi nõuda.

Eelnõu paragrahvis 20 reguleeritakse toetuse kasutamisega seotud aruandlust ning sätestab, milliseid aruandeid, kui sageli ja mille kohta peab toetuse saaja esitama. Aruandluse eesmärk on tagada järelevalve toetuse kasutamise üle ning hinnata projekti edenemist ja eesmärkide saavutamist.

Toetuse saaja peab esitama kolme liiki aruandeid: vahearuande, lõpparuande ja järelaruande. Nende vormid kehtestab ja avaldab EIS, mis tagab aruandluse ühtsuse ja võrreldavuse. Aruandlusperiood on üldjuhul kuus kuud, mis tähendab, et projekti elluviimist jälgitakse regulaarselt kogu selle kestuse jooksul.

Vahearuanne keskendub projekti elluviimise protsessile. Selles tuleb kirjeldada aruandlusperioodil tehtud tegevusi ja projekti edenemist ning hinnata, kuivõrd on liigutatud kavandatud tulemuste suunas. Vajaduse korral võib EIS nõuda ka järgmise perioodi tegevuskava, mis aitab tagada projekti planeeritud kujul elluviimise.

Lõpparuanne annab tervikliku ülevaate kogu projekti elluviimisest. Selles ei tule mitte ainult kirjeldada tehtud tegevusi, vaid ka hinnata, millises ulatuses on saavutatud projekti eesmärgid ja tulemused. Eraldi rõhutatakse mõju ettevõtja arengule, sealhulgas ekspordivõimele, lisandväärtusele ja protsesside arengule. Seega on lõpparuanne projekti lõpliku edukuse hindamise oluline alus.

Järelaruanne keskendub projekti mõjule pärast selle lõppu. Selles esitatakse andmed selle kohta, kas projektiga seotud tingimused on täidetud ning kuidas on muutunud ettevõtja peamised majandusnäitajad, eelkõige lisandväärtus ja ekspordikäive võrreldes projekti algusega. See võimaldab hinnata toetuse pikaajalisemat mõju.

EIS võib aruannete hindamisse kaasata eksperte või hindamiskomisjoni, mis aitab tagada objektiivse ja sisulise hindamise. Aruannete menetlemiseks on ette nähtud kuni 40 tööpäeva, mille jooksul EIS kas kinnitab aruande või lükkab selle tagasi. Kui projekti kestus on lühem kui kuus kuud või vahearuande esitamiseni ei jõuta, piisab lõpparuande ja järelaruande esitamisest. See lihtsustab aruandlust lühema kestusega projektide puhul.

Eelnõu paragrahvis 21 sätestatakse toetuse väljamaksmise tingimused ja korra. Selle eesmärk on tagada, et toetus makstakse välja üksnes põhjendatud ja kontrollitud kulude alusel ning projekti eesmärges.

Toetust makstakse, lähtudes tegelikult tekkinud ja tasutud abikõlblikest kuludest. See tähendab, et tegemist ei ole ettemaksega, vaid kulupõhise hüvitamisega – toetuse saaja peab esmalt tegevused ellu viima ja kulud kandma ning alles seejärel saab ta taotleda toetuse väljamaksmist. Maksetaotlusi võib esitada üldjuhul kuni kord kvartalis, mis aitab hoida halduskoormuse mõistlikul tasemel. Toetuse maksmise eeldusteks on, et projekti tegevused on reaalselt ellu viidud, kulud on tekkinud ja need on tasutud. See välistab olukorra, kus toetust makstakse planeeritud või tõendamata tegevuste eest. Kuludokumendi minimaalne suurus käibemaksuta on 100 eurot.

EIS menetleb maksetaotlusi 30 tööpäeva jooksul. Kui menetluse käigus tuvastatakse puudusi või ebatäpsusi, antakse toetuse saajale võimalus need kõrvaldada. Sellisel juhul pikeneb menetlustähtaeg puuduste kõrvaldamiseks antud aja võrra.

Lõppmakse tehakse alles pärast seda, kui kogu projekt on lõpule viidud, tulemused saavutatud ning lõpparuanne kinnitatud. Seega sõltuvad toetuse lõplikud väljamaksed projekti edukast elluviimisest ja nõuetekohasest aruandlusest.

Samas on EIS-il õigus toetuse maksmisest osaliselt või täielikult keelduda. Näiteks juhul, kui kulu ei ole abikõlblik, tegevus ei ole tõendatud või ei vasta projekti eesmärgile. Samuti võib maksmisest keelduda, kui aruanded on kinnitamata, varasemad toetused on tagastamata või toetuse saaja rikub muid määruses sätestatud või taotluse rahuldamise otsuses esitatud kohustusi. Lisaks võib maksmisest keeldumise aluseks olla toetuse saaja oluliselt halvenenud majanduslik olukord, mis seab projekti elluviimise kahtluse alla.

Lisameetmena on EIS-il õigus peatada toetuse maksed seni, kuni toetuse saaja on täitnud oma kohustused, näiteks tasunud tagasinõutud toetuse. See aitab vältida lisavahendite eraldamist olukorras, kus varasemad kohustused on täitmata.

Eelnõu paragrahvis 22 sätestatakse toetuse saaja õigused ja kohustused projekti elluviimisel ning toetuse kasutamisel. Toetuse saajal on õigus saada EIS-ilt teavet ja selgitusi, mis puudutavad toetuse kasutamist ja sellega seotud nõudeid. See aitab toetuse saajal oma kohustusi paremini täita ning vältida rikkumisi, mis võiksid tuleneda ebaselgusest või teadmatusest.

Toetuse saamisega kaasnevad kohustused. Kõige olulisem neist on projekti nõuetekohane elluviimine ning toetuse kasutamine vastavalt heakskiidetud taotlusele ja selle rahuldamise otsusele. See tähendab, et toetuse saaja peab järgima nii projektikirjeldust kui ka kõiki kehtestatud tingimusi ega tohi toetust kasutada muudel eesmärkidel. Lisaks peab toetuse saaja teavitama EIS-i muutustest ettevõtja struktuuris, näiteks juhtkonna või osanike muutumisest, samuti kõigist muudatustest või asjaoludest, mis võivad mõjutada projekti elluviimist või tulemuste saavutamist. See kohustus tagab, et toetuse andjal on pidev ülevaade projekti seisust.

Toetuse saajal ei tohi olla olulisi maksuvõlgu või peab nende tasumiseks olema kokku lepitud graafik. Samuti peab toetuse saaja tagama raamatupidamises projekti kulude selge eristatavuse, mis on vajalik nii kontrolli kui ka aruandluse läbipaistvuse tagamiseks. Toetuse saaja peab esitama nõutud teabe ja dokumendid õigel ajal ning võimaldama kontrolli teha. See hõlmab nii juurdepääsu ruumidele ja dokumentidele kui ka koostööd auditite ja kontrollide tegemisel. Lisaks tuleb tagada, et kõik projekti elluviimiseks vajalikud load ja kooskõlastused on olemas.

Seejuures tuleb täita ka kohustust järgida riigiabi reegleid, mis tulenevad Euroopa Liidu ja riigisisestest õigusaktidest. See välistab ebaseadusliku abi kasutamise ning aitab vältida võimalikke tagasinõudeid. Dokumente tuleb säilitada vähemalt kümme aastat, mis on vajalik pikaajalise järelevalve ja kontrolli võimaldamiseks.

Eelnõu paragrahvis 23 sätestatakse EIS-i õigused ja kohustused toetuse andmise protsessis. EIS-il on ulatuslikud kontrolli- ja järelevalveõigused. Tal on õigus nõuda toetuse saajalt lisateavet ja -dokumente, mis puudutavad projekti tegevusi, kulusid ja tulemusi. Samuti võib EIS teha kohapealseid kontrollide toetuse saaja juures, sealhulgas tutvuda dokumentide ja andmetega ning kontrollida projekti elluviimist reaalses keskkonnas. Need õigused on vajalikud, et veenduda toetuse sihipärasest kasutamisest.

Lisaks on EIS-il õigus nõuda toetus tagasi, kui ilmnevad tagasinõude alused, näiteks tingimuste rikkumine või ebaõige teabe esitamine. See on oluline mehhanism avalike rahaliste vahendite kaitseks.

EIS-i kohustused keskenduvad eelkõige menetluse läbipaistvusele, teavitamisele ja järelevalvele. EIS peab tagama, et kõik taotlemiseks ja aruandluseks vajalikud vormid ja juhendid on avalikult kättesaadavad. Samuti peab EIS teavitama toetuse saajaid kõigist muudatustest, mis võivad mõjutada toetuse kasutamist.

Läbipaistvuse tagamiseks avaldab EIS pärast toetuse andmist teabe toetuse saajate ja projektide kohta, sealhulgas toetuse summa ja projekti eesmärgid. See aitab suurendada avalikkuse usaldust ja tagab, et info toetuste kasutamise kohta on avalikult kättesaadav. Samuti on EIS kohustatud kontrollima projektide elluviimist ning säilitama riigiabi andmisega seotud dokumente kümme aasta jooksul. Lisaks kogub ja edastab ta teavet meetme rakendamise kohta Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning teavitab teda ilmnunud probleemidest

või takistustest. EIS peab kandma toetused vastavasse riigiabi registrisse, mis võimaldab jälgida abi andmist ja vältida lubatud piiride ületamist.

Eelnõu paragrahvis 24 määratakse tingimused, mille alusel EIS võib juba välja makstud toetuse osaliselt või täielikult tagasi nõuda. Sätte eesmärk on tagada, et toetust kasutatakse sihipäraselt ja kooskõlas kehtestatud tingimustega.

EIS teeb tagasinõudmise otsuse kaalutlusõiguse alusel, st iga juhtumit hinnatakse eraldi, võttes arvesse konkreetseid asjaolusid ja rikkumise ulatust. Toetuse tagasinõudmise alused on sätestatud määruses ning riigieelarve seaduse § 55¹ lõikes 1. Toetus tuleb tagasi nõuda juhul, kui selgub, et kulu ei ole abikõlblik või kui toetuse saaja ei ole täitnud määrusest või taotluse rahuldamise otsusest tulenevaid kohustusi. Samuti on tagasinõude aluseks vale või mittetäieliku info esitamine nii taotluse esitamisel kui ka projekti elluviimise käigus.

Tagasinõue võidakse esitada ka juhul, kui projekti ei ole võimalik jätkata pärast muutmistaotluse rahuldamata jätmist, kui toetuse saaja loobub toetuse kasutamisest või kui tema suhtes algatatakse likvideerimis- või pankrotimenetlus. Ka projekti tulemuste mittedaavutamine, kui määruses sätestatud sihtnäitajad jäävad täitmata, on alus toetuse tagasi nõudmiseks, kuna toetus on seotud konkreetsete eesmärkide saavutamisega, mitte üksnes tegevuste elluviimisega.

Toetuse saaja peab tagasinõutud summa tagastama 60 kalendripäeva jooksul alates otsuse jõustumisest. See tagab selge ja mõistliku aja kohustuse täitmiseks. Tagasimakstava summa võib maha arvata samas projektis veel maksmata toetusest. EIS võib toetuse saaja taotlusel lubada tagasimakse tegemist osade kaupa kuni 12 kuu jooksul ning põhjendatud juhtudel ka pikema perioodi jooksul, kui see on kooskõlastatud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga. Ajatamise taotlemiseks peab toetuse saaja esitama EIS-ile põhjenduse ja soovitud maksegraafiku ning vajaduse korral ka oma majanduslikku olukorda tõendavad dokumendid. EIS teeb otsuse ajatamise kohta kümne tööpäeva jooksul.

Ebaseadusliku või väärkasutatud riigiabi puhul kohaldatakse rangemaid Euroopa Liidu riigiabi reegleid ning tagasinõude tähtaeg võib olla kuni kümme aastat alates toetuse andmisest. See tuleneb vajadusest tagada, et ebaseaduslikult antud abi oleks võimalik tagasi nõuda ka pikema aja jooksul.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on vastavuses komisjoni määrusega (EL) 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (vähese tähtsusega abi määrus; ELT L, 2023/2831, 15.12.2023).

Eelnõu on kooskõlas komisjoni määrusega (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus; ELT L 187, 26.06.2014, lk 1–78), ja konkurentsiseadusega. Toetust antakse nimetatud määruse artikli 18, 28 või 29 alusel või vähese tähtsusega abina.

4. Määruse mõjud

Majanduslikud mõjud. Määrusel on positiivne majanduslik mõju Eesti ettevõtlikele, eelkõige väike- ja keskmise suurusega ettevõtjatele, aga ka suurettevõtjatele, kes soovivad rakendada

süsteematiselt tehisarulahendusi osana suuremast arenguplaanist. Toetus vähendab tehisaru kasutuselevõttuga seotud finantsriski ning soodustab innovatiivsete lahenduste katsetamist toodetes, teenustes ja protsessides. Meede toetab tootlikkuse kasvu, konkurentsivõime suurenemist ning Eesti ettevõtjate aktiivset osalust rahvusvahelisel turul. Negatiivseid majanduslikke mõjusid ei ole ette näha.

Mõju riigieelarvele ja avalikule sektorile. Määruse rakendamine toimub riigieelarves selleks ettenähtud vahendite ulatuses (15 miljonit eurot) ega too kaasa uusi või prognoosimatuid kulusi. Määruse rakendamise ja järelevalve korraldab Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus oma struktuuriüksuste ja infosüsteemide kaudu.

Mõju halduskoormusele. Ettevõtja halduskoormus piirdub taotluse esitamise, projekti elluviimise ning aruandlusega, mis on vajalik, et tagada riigi rahaliste vahendite sihipärane ja tulemuslik kasutamine. EIS-i töökoormus on sama suur kui tavapäraste toetuste andmise menetlusprotsesside puhul. Aruandluskohustusi või halduskoormust teistele isikutele ega asutustele ei lisandu.

Sotsiaalne mõju. Määrusel on vähene sotsiaalne mõju eeskätt tööhõivele, mõju sissetulekutele või sotsiaalsele ebavõrdsusele pigem puudub. Kaudse mõjuna võib tehisarulahenduste laiem kasutuselevõtt pikemas perspektiivis toetada töötingimuste paranemist, vähendades rutiinset tööd ning võimaldades töötajatel keskenduda suurema lisandväärtusega tegevustele. See mõju on siiski kaudne ja sõltub üksikute projektide edasisest arengust.

Mõju keskkonnale. Määrusel ei ole otsest ega märkimisväärset negatiivset keskkonnamõju. Toetus ei ole seotud maa- või loodusressursside kasutamise ega saastava tegevusega. Kaudse positiivse mõjuna võivad tehisarulahendused olenevalt toetatud projektide sisust aidata tõhustada ressursside kasutamist, optimeerida logistikat või vähendada energiakulu. See mõju ei ole siiski määruse tasandil kvantifitseeritav.

Mõju regionaalarengule. Määrus ei keskendu konkreetsetele piirkondadele ning toetus on kättesaadav kõigile Eesti ettevõtjatele. Seetõttu ei ole ette näha üksikutele piirkondadele avalduvat ebavõrdsust mõju. Samas võib meede kaudselt toetada regionaalset ettevõtlust, kuna digilahenduste rakendamine ei ole asukohapõhine ning võimaldab ka väljaspool suuremaid linnu tegutsevatel ettevõtjatel suurendada oma konkurentsivõimet.

Mõju võrdsetele võimalustele ja põhiõigustele. Määrus ei mõjuta otseselt põhiõigusi ega kehtesta piiranguid isikute õigustele või vabadustele. Toetuse taotlemise tingimused on neutraalsed ning kohaldatavad kõigile nõuetelevastavatele ettevõtjatele võrdselt. Määrus ei sisalda sätteid, mis võiksid kaasa tuua ebavõrdse kohtlemise soo, vanuse, rahvuse, puude või muude tunnuste alusel.

Määrusel puudub mõju riigikaitsele, julgeolekule, rahvatervishoiule või avalikule korrale. Samuti ei mõjuta määrus otseselt haridussüsteemi ega teadus- ja arendustegevuse korraldust. Kokkuvõttes avaldab määrus positiivset ja proportsionaalset mõju, mis on kooskõlas meetme piiratud mahu ja eesmärgiga.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse põhiline rakendaja on Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (taotlejate nõustamine, taotluste vastuvõtt, projekti analüüsimine riigiabi vaatenurgast, selle vastavuskontrolli ja hilisema hindamise korraldamine, otsuste tegemine, toetuse väljamaksmine ning tagasinõudmine).

Määrus mõjutab riigieelarve kulusid, suurendades neid 15 miljoni euro võrra. Määruse rakendamisega ei kaasne Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele märgatavaid lisakulusid.

6. Eelnõu seotus teiste meetmete ja valdkondlike arengukavadega

Eelnõu aitab saavutada „Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035“ eesmärgi suurendada 2035. aastaks tootlikkust 110%-ni EL-i keskmisest.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras, see tähendab kolmandal päeval pärast selle Riigi Teatajas avaldamist.

8. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi kaudu kooskõlastamiseks Riigikantseleile (määrus on Eesti.ai algatuse üks projektidest), Rahandusministeeriumile ja Justiits- ja Digiministeeriumile (puutumus digiteemaga), Kliimaministeeriumile ja Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Tööandjate Keskliidule, AIRE-le ning Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule.